

*Eğitimde ve Toplumsal Katılımda
Cinsiyet Eđitliđinin Sağlanması Projesi*

Sivil İzleme Faaliyetleri Değerlendirme Raporu

Güher Erbil - Aygen Yenigün

Eğitimde ve Toplumsal Katılımda
Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi

***Sivil İzleme Faaliyetleri
Değerlendirme Raporu***

Güher Erbil
Aygen Yenigün

Bu kitap Avrupa Birliği tarafından finanse edilen “Kalkınma İşbirliklerine Toplumsal Cinsiyet Konusunun Entegre Edilmesi Hibe Programı” kapsamında gerçekleştirilen “Kadınları Güçlendirmek: İşlevsel ve Siyasal Okuryazarlık, Ebeveyn Eğitimi, Ortaklaşa Eylem ve Savunu Yoluyla Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Azaltılması Projesi” kapsamında yayınlanmıştır. Bu yayının içeriği Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

*Eğitimde Ve Toplumsal Katılımda
Cinsiyet Eđitliđinin Sağlanması Projesi*
**Sivil İzleme Faaliyetleri
Değerlendirme Raporu**

*Güher Erbil
Aygen Yenigün*

Içindekiler

- 1) Giriş 7*
- 2) Yönetici Özeti 9*
- 3) Hikayesi 11*
- 4) Süreç 13*
- A) Proje Yazma Dönemi 13*
- B) Hazırlık Dönemi 15*
- C) Uygulama Dönemi 16*
 - a) 2005 Yılı 16*
 - b) 2006 Yılı 17*
 - c) 2007 Yılı 19*
 - d) Sivil İzleme Grupları 20*
 - e) Ulusal İzleme Grubu / Sivil Girişim 21*
- 5) Diğer aktörler 22*
- 6) Kazanımlar 23*
- 7) Sonuç 24*

Sayın “okuyan”,

Raporumuzun önemli bir kısmı, çoğunluğu gönüllü olan 44 kişi ile yaptığımız görüşmelerde ifade edilenlere dayanmaktadır. Onlara olumlu yaklaşımları ve paylaşmaya açıklıkları için müteşekkirimiz.

Çalışmalara başladığımız Eylül 2007 öncesine ait deneyime dayalı bilgimiz olmamakla birlikte, bu dokümanın hazırlanmasında Proje yürütücülerinin talebi üzerine genelde raporlarda kullanılan bir dil seçilmiştir. Bu nedenle çalışmalarımızın öncesine ait bölümler de parçası olduğumuz bir dönemi ifade ediyor gibi gözükebilir. Ancak bu bölümler projede çeşitli şekillerde yer almış kişilerin anlatımlarına dayanılarak kaleme alınmıştır.

Raporun felsefesi ve yapısı ile ilgili bilgiler ise ‘Giriş’ ve ‘Yönetici Özeti’ bölümlerinde bulunmaktadır.

Hikayesi bölümü ise Proje Ekibi’nin önemli desteği ile tamamlanmıştır.

İlginize teşekkür ederiz.

Güher Erbil guher.erbil@tr-agm.com

Aygen Yenigün aygen.yenigun@tr-agm.com

- 1 -

Giriş

Bu rapor, 2005 yılı başında başlayan ve orijinal adı “Raising Women: Reducing gender disparity in education through functional and political literacy, parent training, collective action and advocacy”¹ olan ve genellikle “Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması” olarak adlandırılan Avrupa Birliği projesinin yürütücüleri olan AÇEV - Anne ve Çocuk Eğitim Vakfı, KA.DER - Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği ve ERG - Eğitim Reformu Girişimi'nin talebi üzerine, Proje'nin Sivil İzleme Faaliyetleri'nin (SIF) değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. SIF'ler, proje içinde yenilikçi bir çalışma alanı olan Sivil İzleme Gruplarının (SIG) yaptıkları tüm faaliyetleri içermektedir. Rapor içinde Proje olarak anılacak olan Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması projesi Türkçe ve İngilizce adından anlaşılacağı gibi amacını gerçekleştirmeye yönelik, SIF'lerin yanı sıra pek çok faaliyet içermektedir².

Projenin Sivil İzleme Faaliyetleri çerçevesinde Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa illerinde yerel düzeyde çalışma yapacak dört Sivil İzleme Grubu (SIG) ve bu gruplardan gelecek bilgiyi değerlendirerek kız çocukların eğitime erişimiyle ilgili eğitim politikalarını ulusal düzeyde izleyecek bir Ulusal İzleme Grubu (UIG) kurulmuştur. Ulusal İzleme Grubu, daha sonra adını Sivil Girişim (SG) olarak değiştirmiştir. Rapor içindeki anlatımlarda bazen hem Ulusal İzleme Grubu, hem de Sivil Girişim adlarıyla çalışılan süreçlerden aynı anda bahsetmek gerekmiştir. Bu durumlarda Ulusal İzleme Grubu adı genel tanım için kullanılmıştır ve Sivil Girişim dönemini de içeriyor olabilir. Bu değişimin öyküsü ileride ilgili bölümlerde anlatılmıştır.

SIF olarak ifade edilen çalışmalar, eğitimde cinsiyet eşitsizliğini izleme, nedenlerini araştırma, çözüm önerileri geliştirme, konuyu gündeme taşıma ve önerilerin hayata geçip geçmediğini izleme gibi faaliyetleri içermektedir.

Proje yürütücülerinin proje faaliyetlerinden biri olan SIF'leri bütün kapsamıyla ele alan bir değerlendirme çalışmasını talep etmelerinin amacı; değeri ve önemi her geçen gün daha fazla anlaşılan, dolayısıyla gerekliliği aynı ölçüde hissedilen sivil inisiyatifi ülkemizde hayata geçiren ilk örneklerden biri olması nedeniyle SIF adıyla yapılan çalışmalarını olumlu veya eksik, bütün yönleriyle derlemek, irdelemek ve sonuçları bir belge haline getirerek başta proje ekibi ve bu faaliyetleri gerçekleştirenler olmak üzere ilgili tüm tarafların ve benzeri çalışmaları yapan/yapacak olan diğer organizasyonların kullanımına sunabilmektir.

SIF'lere ait ayrıntılı bir değerlendirme için öncelikle, proje illerinde oluşturulan Sivil İzleme Grupları'nın (SIG) ve ulusal düzeyde oluşturulmuş olan Ulusal İzleme Grubu'nun (UIG) çalışmaları incelenmiştir. Raporla, SIG ve SIF'lerin dışarıdan nasıl algılandığı ve değerlendirildiği hakkında bir miktar bilgi edinilmesi amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı camiasından üç yetkilinin ve bir ilin Milli Eğitim Müdürü'nün görüşlerine de başvurulmuş, bu görüşmeler yoluyla Bakanlığın ve yerel teşkilatın yaklaşımı anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bu sınırlar çerçevesinde Sivil ve Ulusal İzleme Gruplarının yaptığı çalışmalar, projenin hazırlanma aşamasında amaçlananlarla kıyaslanmış, niyetlenen ile gerçekleşen arasındaki farklar tespit edilmiş ve bu farkların nedenleri tüm ilgililerin görüşlerine dayandırılarak tanımlanmıştır. Bu çalışmanın çıktıları raporun içeriğine baz oluşturmuştur.

1 Kadınları Güçlendirmek: İşlevsel ve siyasal okur yazarlık, ebeveyn eğitimi, ortaklaşa eylem ve savunma yoluyla eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak”.

2 Projenin tüm faaliyetleri için www.kizlaricinegitim.net web sitesine bakınız.

Bu amaç doğrultusunda, raporu hazırlayanlar kendilerine aktarılan tüm yazılı belge ve dokümanları dikkatle incelemiş, ayrıca toplam 44 kişiyle Ankara, İstanbul, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa’da her biri 45 dakika ile 2,5 saat arasında değişen yüz yüze görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde kişinin projeye ilgisi, grup içinde yer alma zamanı, yapılan çalışmalar, görüşülen kişinin bakış açısından olumlu/yapıcı sonuçlar ile eksik kaldığını/ sorun olduğunu düşündüğü noktalar, geleceğe ait görüş ve öneriler ele alınmıştır. Yapılan çalışmaların sonunda elde edilen tüm bilgi ve görüşler derlenip değerlendirilmiş ve elinizdeki rapor tamamlanmıştır.

Rapor içinde AÇEV, KA.DER, ERG grubu için “Proje Yürütücüleri”, projeyi uygulayan sorumlular için ise “Proje Ekibi” deyimleri kullanılmıştır.

- 2 -

Yönetici Özeti

Proje 2004 yılında AÇEV-KA.DER-ERG ortak oluşumu tarafından Avrupa Komisyonu'na sunulmuş, yılın sonlarına doğru onaylanmış ve 1 Ocak 2005 tarihinde uygulama süreci resmen başlamıştır. Üç yıl sürecek şekilde tasarlanmış olan Proje, daha sonra yapılan altı aylık süre uzatma talebinin kabul edilmesiyle Haziran 2008 sonunda tamamlanmıştır.

Sivil İzleme Faaliyetlerini (SİF) yürütme amacıyla kurulan Sivil İzleme Grupları, eğitimde cinsiyet eşitsizliğini "sahada" yani kendi illerinde izlemek, nedenlerini araştırmak, çözüm önerileri geliştirmek, bunlarla ilgili savunu³ yapmak, bulgularını Ulusal İzleme Grubu'na ve ulusal konferanslarda katılımcılara aktarmak, önerilerin hayata geçip geçmediğini yine yerinde takip ederek eğitimle ilgili merkezi ve yerel idareciler karşısında bir baskı grubu görevi üstlenmek için çeşitli sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve eğitimcilerin yanı sıra konuya ilgi duyan bireyler tarafından oluşturulmuştur. Ulusal İzleme Grubu ise, Sivil İzleme Grupları'ndan gelen gözlem ve önerileri akademik bilgi ve çalışmalarla da bütünleştirerek başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere ilgili mercilere aktarmak, savunu yapmak ve sonuçları takip etmek için tasarlanmış ve amacıyla uyumlu olarak ilgili sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile akademisyenlerin katılımıyla oluşmuştur.

Bu çalışmalar sırasında çok değerli kazanımlar elde edildiği gibi çeşitli engellerle de karşılaşmıştır.

En dikkat çekici olumlu sonuçlar:

- SİF sürecinde her proje ilinde farklı sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışmaya başlaması ve bunun önem ve değerinin fark edilmesi,
- Sivil İzleme Grupları'nın, Sivil İzleme Grupları 2005 yılı raporunu kaleme alması; böylelikle eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine kavramsal bir bakış özetinin yapılması ve proje illeri düzeyinde kız çocukların eğitime erişiminin ardındaki engeller ve çözüm önerilerinin derlenmesi,
- Sürecin ortalarında birçok sivil toplum kuruluşuna çağrı yapılarak yenilenen ve adını Sivil Girişim olarak değiştiren Ulusal İzleme Grubu'nca yayınlanan "Eğitimde Eşitlik Kızlara Öncelik!" başlıklı bildirme⁴, bu bildirmeye imza atan kuruluşların çokluğu ve her birinin bildirmeye kattığı nitelikli çözüm önerileri,
- Yukarıda sözü edilen bildirgenin bazı maddelerinin Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na dahil edilmesi,

- Talim Terbiye Kurulu'nun, Sivil Girişim'den, gerek müfredatın toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından incelenmesi, gerekse kurumda görev alan uzmanlarla konuya ilişkin eğitim çalışmaları yapılmasını istemesi,
- Kamu ve yerel yönetimlerde eğitimdeki eşitsizlikler konusunda artmaya başlayan farkındalık,
- İlk kez "yerinden-yerelden" gelen bilgilerin ulusal konferanslar yoluyla daha geniş kitlelere ulaşmaya başlaması,
- Tüm SİF boyunca edinilen deneyim ve bunun paylaşılması/aktarılması için yapılan çalışmalar.

Bu kazanımlar bir yandan da, *sivil izleme* kavramının temel yaklaşımı olan kanunlar ve uygulamaları etkileyerek tüme giden etki yaratma amacının gerçekleşmeye başladığını da göstermektedir.

Ana engeller ise iki grup altında tanımlanabilir;

- 2006 yılında Güneydoğu Anadolu'da meydana gelen gerginlikler ve olaylar ile 2007 yılı kasım ayında yapılması planlanan milletvekili seçimlerinin aynı yılın temmuz ayına alınması gibi *öngörülemez dış etkenler*,
- Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa'nın sosyal yapıları ve dolayısıyla oluşturulan grupların beklenti ve ihtiyaçlarındaki farklılıklar, İstanbul'un heterojen yapısının taşıdığı zorluklar gibi ancak kapsamlı bir ön çalışma sırasında farkına varılıp önlem alınabilecek *yapısal etkenler*.

Ayrıca, "engel" olarak adlandırılması doğru olmasa da, SİF sürecinin ülkedeki ilk uygulama olması nedeniyle "deneyim" eksikliğinden kaynaklanan sorunların da çalışmaları etkilediği bir gerçektir.

³ Bu metinde kullanılan savunu kavramı, "belli bir konuda karar vericilerde görüş değiştirme süreci" anlamındadır.

⁴ Bildirge için www.kizlaricinegitim.net web sitesine bakınız.

Özellikle yapılan görüşmelerde ifade edilenler, SİF ile ilgili sürecin farklı aşamalarının ayrı ayrı ele alınması gereğini ortaya çıkartmış, bu nedenle de bu rapordaki değerlendirmelerde kronolojik bir yapı kullanılmıştır. Her bir dönemde yapılanların sonuçları üzerindeki etkileri farklı olmuş, dolayısıyla da üzerinde durulması gereken olumlu yönler/sorun yaşanan alanlar arasında dikkate değer farklılıklar gözlenmiştir. Ancak, bazı konuların üzerlerinde özellikle durulması gereği de görülmüştür. “İlişkilerin Yapısı” bu başlıklardan bir tanesidir ve detayların rapor kapsamında vurgulanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle her bir dönem genel olarak irdelenirken önemli görülen konular özel olarak incelenmiş, böylece hem kronolojik hem de tematik yapılar iç içe kullanılarak raporun kapsamı genişletilmiştir.

Proje'nin tamamı kronolojik açıdan “Proje Yazma Dönemi”, Proje alındıktan sonra SİF için yapılan ilk “Hazırlık Dönemi” çalışmaları ve “Uygulama Dönemi” olarak üç ayrı başlık altında ele alınmış ve rapor bu sıralamaya uygun hazırlanmıştır.

Proje Yazma Dönemi

Bu dönem ile bağlantılı veri ve görüşlerin işaret ettiği detayların en önemlileri: illerin sosyal farklılıklarının olası etkilerinin çalışmayı yapanlarca tam bilinmemesinden kaynaklanan programlama, işgücü ve diğer kaynakların ihtiyaç tespitindeki eksikler, Avrupa Komisyonu'nun beklentilerine uygun proje hazırlama kaygısı, çok sayıda aktivite içeren bir projenin yaratabileceği sorunlar, yürütücülerin ilk kez bu tür bir projede birlikte çalışacak olmaları ve kurumsal farklılıkları, sivil izleme kavramının ilk kez bir projede yer alması ve SİF'lere dair kapsamlı eylem planının yapılmamış olmasıdır. Diğer yandan ortak sivil inisiyatif olarak da tanımlanabilecek sivil izleme kavramı ve çalışmalarının ülkemizde bir proje içinde ve eğitim alanında ilk kez hayata geçirilme girişimi bu aşamanın en olumlu ve önemli yönünü özetlemektedir.

Hazırlık Dönemi

Projenin alınmasıyla, Sivil izleme Grupları'nın oluşarak çalışmaya başladıkları zaman arasındaki süreyi ve bu sürede yapılanları ifade etmektedir. Proje Ekibi'nin yaptığı hazırlık çalışmaları Sivil izleme Grubu üyeleri tarafından genellikle olumlu olarak değerlendirilmektedir. Eksiklik olarak vurgulanan en belirgin konu sivil izlemeye ilişkin net tanımların ve özellikle eylem planının olmamasıdır. Bu eksikliklerin üyelerde ne yapacağını bilememe duygusuna neden olduğu ve kaygı yarattığı gözlemlenmiştir. Proje Ekibi ise, daha sahaya çıkmadan yapmaları gereken kendi iç hazırlıkları için yeterince zaman ayırmamış olmalarının ilerideki birçok problemin temel nedeni olduğunu fark ettiklerini belirtmektedir. Kendilerinin tabiriyle doyusya toplantı yapılmamış yani ön hazırlık için zaman ayrılmamış olmasını, Proje'de yazılı faaliyetlerin kolayca uygulanabileceğine dair varsayımlarına bağlanmaktadır.

Uygulama Dönemi

Sivil izleme Grupları'nın oluşturulduğu andan projenin bitişine kadar geçen süre üyeler tarafından iki farklı aşama gibi algılanmıştır. Proje Ekibi uzmanlarının katılımı ve kolaylaştırıcılığıyla yapılan ilk çalışma atölyesi herkesi harekete geçiren bir tür sıçrama noktası olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu çalışmalarda problem ağacı yöntemi kullanılarak kız çocukların eğitime katılamama nedenleri tespit edilmiş, çözüm önerileri geliştirilmiş ve sonuçlar 2005 yılı çalışmalarını yansıtan ilk ulusal konferansta tüm katılımcılara sunulmuştur. Bu çalışmaların somut olması ve net sonuçlar alınması üyelerde bir doyum ve motivasyon yaratmıştır.

Bunun sonrasında, daha önce öngörülemeyen dış etkenler olarak adlandırılan Güneydoğu Anadolu'da başlayan gerginlikler, genel seçimlerin öne alınması, Proje Ekibi uzmanlarının değişmesi gibi konuların süreç üzerindeki olumsuz etkileri yaşanmıştır. Ayrıca, illerin kendi stratejilerini oluşturma ve gerçekleştirmeleri inisiyatiflerine bırakılmış, bu yaklaşım Diyarbakır'da olumlu sonuç verirken diğerlerinde belirsizlik, dağılım ve kopmaya neden olmuştur. İstanbul Sivil izleme Grubu neredeyse tamamen erimiş, Şanlıurfa Sivil izleme Grubu bireysel ilişkilerle yürütülmeye çalışılmış, Mardin Sivil izleme Grubu ise bazı sürükleyici üyelerin şehir değiştirme ve benzeri nedenlerle ayrılmasının da etkileriyle sarsılmaya başlamıştır.

Dolayısıyla üyeler, 2005'in sonuna kadar olan dönem ile bundan sonrasını iki ayrı aşama gibi algılamaktadırlar. Bir üyenin de ifade ettiği gibi 2005 sonu ulusal konferansının öncesiyle sonrası arasında bir tür “fay hattı” oluşmuştur.

Tüm sorunlara karşın, ulusal ve sivil izleme grupları belirlenen hedeflerinin bir bölümüne ulaşmış, bir bölümüne ulaşmada ise önemli yol almıştır. Bu konulardaki ayrıntılar raporun ilerideki bölümleri içinde yer almaktadır.

Görüşülen kişilerin bir ortak görüşü de, bu rapora yol açan çalışmanın hayata geçirilmesi ve işin içindekilerin bilgi ve görüşlerine de dayandırılan yapısının olumlu ve önemli olduğudur.

Bunların “farkına” varılması ve bu rapor dahil çeşitli yollarla geleceğe aktarılması çok değerli bir kazanımdır. Türkiye’de eğitim konusunda “ilk” olan bu çalışmaların bir başka belirgin değeri ise kazanılan “deneyim” ve bu deneyimin farkında olunmasının yanı sıra paylaşılır/aktarılır hale gelebilmesi için gösterilen çabalar.

Tüm emek verenlere, hak ettiklerinin en azı olduğunun farkında olarak diyebileceğimiz tek şey var;

“elinize sağlık”.

- 3 - Hikayesi

Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi, Türkiye’de kız çocukların ve kadınların eğitim hizmetlerine ulaşmasını, dolayısıyla da toplumsal hayata katılımlarını sistematik olarak etkileyen ve engelleyen tutum, uygulama ve politikalara karşı müdahaleler geliştirmeyi amaçlayan bir çalışmadır. Proje, Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği (KA.DER) ve Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ortaklığında yazılmış ve yürütülmüştür. Avrupa Birliği, “Kalkınma İşbirliklerine Toplumsal Cinsiyet Konusunun Entegre Edilmesi Hibe Programı” kapsamında, biri Türkiye’den bu proje olmak üzere yalnızca üç ülkenin başvurusuna yanıt vererek fon sağlamıştır. Proje, Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa’da uygulanmıştır.

Projede gerçekleştirilen faaliyetler üç ana başlık altında toplanabilir:

- **Kız çocukların eğitim görmesinin önemi konusunda bilinç yükseltmek.**

Bu amaç çerçevesinde illerde kamu görevlilerine ve sivil toplum kuruluşlarına diyalog ziyaretleri yapılmış, Anne Baba Seminerleri ve Toplum Bilgilendirme toplantıları düzenlenmiş, bunlar kanalıyla 4150 kişiye ulaşılmıştır.

- **Okuryazar olmayan kadın sayısını azaltmak, özel ve toplumsal alanda kadınların karar alma mekanizmalarına katılımını artırmak.**

Bu çalışmalar çerçevesinde, 3,5 yıllık bir süre içinde toplam 13 eğitici eğitimi semineri yapılmış, proje illerinde 311 gönüllü eğitici ve eğitimleri izleyip destek olacak 21 süpervizör yetiştirilmiş, 139 daha önceden yetişmiş gönüllü eğiticinin de katılımıyla gönüllüler 510 kurs açarak 10.428 kadına okuma yazma ve yurttaşlık eğitimi vermişler, toplumsal hayata katılımlarına destek olmuşlardır.

- **Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik yerel ve ulusal politikalar geliştirmek.**

Eğitim alanındaki cinsiyet eşitsizliklerini yerelde izlemek, yerel ve ulusal düzeyde politikalar geliştirmek ve bunların savunusunu yapmak amacıyla proje illerinde ve ulusal düzeyde Sivil İzleme Grupları oluşturulmuştur. Sivil İzleme Grupları’nın çalışma alanı yerelde uygulanacak eğitim politikalarının oluşturulması, izlenmesi ve gerekli müdahalelerin yapılması olarak özetlenebilir. Bu gruplara ilişkin üç önemli hedef konulmuştur. Bunlar; eğitimle ilgili farklı kuruluşlardan kişilerin veya eğitim gönüllüsü bireylerin bir araya gelerek yerel politikaları izlemesi, çözüm önerileri geliştirip savunularını yapmaları, ve projenin süresi içinde Proje Ekibi’nin katkılarıyla gerçekleştirecekleri çalışmalarını proje bitiminden sonra özerk olarak sürdürmeleridir.

Proje illerindeki dört sivil izleme grubuna ek olarak, bu gruplardan gelecek bilgiyi ulusal politikalar oluşturmak üzere değerlendirecek ve etkin müdahaleler için destek sağlayacak bir Ulusal İzleme Grubu oluşturulmuştur. Grup projenin ilk yılında yerel sivil izleme gruplarının, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve akademisyenlerin birliğinden oluşmaktayken izleyen yıllarda yapısal bir değişim geçirmiştir. Proje Ekibi, daha etkin bir savunularını faaliyetinde bulunmayı hedefleyerek özellikle kızların okullulaşması alanında çalışan bütün sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerini gruba davet etmiş ve onların da katılımıyla zenginleşen grup, adını Sivil Girişim olarak belirlemiştir. Sivil Girişim “Eğitimde Eşitlik Kızlara Öncelik!” başlıklı bir bildirge oluşturmuş ve bildirgenin savunularını faaliyetleri kapsamında birçok milletvekili, kamu kurum ve kuruluşlarından yetkililer ve gazetecilerle görüşmeler yapmışlardır.

Ayrıca, yine eğitimde eşitliği sağlamaya yönelik politika oluşturma faaliyetleri kapsamında illerde çalışma atölyeleri düzenlenmiş, her yıl bir ulusal konferans gerçekleştirilmiş, bu faaliyetlerde eğitim konusunun paydaşları bir araya getirilmiş, karşılıklı bilgi paylaşımı sağlanmıştır. Okulu terk durumu araştırılmış ve rapor haline getirilmiştir.⁵ Türkiye’den ve dünyadan eğitim alanındaki iyi örnekler kitap haline getirilmiştir. Sivil İzleme Grupları’nın raporları da ayrı bir kitapçık olarak basılmıştır. Gazeteciler proje illerine davet edilerek bilgilendirme gezileri yapılmış, toplumsal cinsiyet konusunda bilgi aktarılmıştır.

5 Okulu terk raporu için bakınız www.kizlaricinegitim.net, yayınlar ve belgeler bölümü

Proje Süresi ve Etki Alanı

Projenin hikayesi, 2004 yılında AÇEV, KA.DER ve ERG temsilcilerinin bir dizi toplantı yaparak bir proje yazması ve Avrupa Birliği hibe programına başvurmasıyla başlamıştır. Projenin onay almasıyla birlikte resmi başlama tarihi 2005 Ocak - bitişi ise 2007 Aralık olarak saptanmasına rağmen, uzatma başvurusuyla birlikte süre 6 ay daha uzatılmış, proje bitimi 2008 Haziran olarak kesinleşmiştir. Toplam 42 aylık bir zaman diliminde uygulanan projede, başta hedeflenen kurs sayısı aşılarak 10.428 kursiyere ulaşılmıştır. Proje faaliyetleri öncelikle Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiş ama bu şehirlerle sınırlı kalmamış, çeşitli konferans, sivil girişim toplantıları, çalışma atölyeleri ve sivil toplumun geliştirilmesi gibi çalışmalar ve proje süresince üretilen onlarca basılı kaynak sayesinde yüzlerce eğitim gönüllüsüne, çalışanına ve paydaşına ulaşmıştır.

Bu sonuçlarla ilgili birçok kişiye söylenecek birçok şey vardır elbette, ama Proje Ekibinin söylemek istediği en anlamlısı olacaktır.

“Gönüllülerin katkısı olmasaydı, özellikle kız çocukların ve kadınların eğitimi için yapılan çalışmalar havuzuna bunca zengin bir katkı sağlanması imkansız olacaktı. Kız çocuklar, kadınlar ve tüm toplum adına hepsine teşekkür borçluyuz.

Proje Ekibi”

- 4 - Süreç

A) Proje Yazma Dönemi

AÇEV, Proje'ye teklif çağırısı üzerine KA.DER ve ERG'ye birlikte katılma önerisinde bulunmuş ve bu üç kurumun temsilcileri "fikir üretme/tartışma" toplantıları yoluyla Proje'nin ana hatlarını oluşturmaya başlamışlardır. İlk aşamalarda Avrupa Komisyonu'nun çağırısındaki çerçeve ve uygulamalarla sınırlı çalışmalar yapılmış, ancak daha sonra Sivil İzleme kavramı ERG tarafından gündeme getirilerek Proje kapsamına alınmıştır.

ERG'nin önerisinin dayanakları:

- Uluslararası raporlarda, örneğin UNESCO'nun Paris raporunda (UNESCO Global Monitoring Report on Education for All) Türkiye için verilen bilgilerin ülke geneline dair olması ve yerinden, yerelden bilgi içermemesi, bunun başta ERG olmak üzere, eğitimle ilgili bütün ilgililer tarafından eksiklik olarak algılanması,
- Türkiye'de eğitimle ilgili ulusal ve yerel düzeyde izleme yapan gruplar olmaması,
- Eğitime ilişkin, yerinden bilgi ihtiyacı,
- ERG'nin Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik, kanunlar ve uygulamalar yoluyla, eğitim politikalarını etkilemeye dönük yaklaşımı,
- Eğitim uygulamalarını yerel ve ulusal ölçekte izleme konusunun zaten ERG'nin gündeminde olması.

Projenin uygulama alanı olarak Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa'nın seçilme nedenleri:

- Söz konusu illerde eğitimde ve toplumsal katılımıda yaşanan cinsiyet eşitsizliğinin yoğun olması,
- AÇEV ve KA.DER'in Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa'da daha önceden bir altyapısının ve çalışmalarının olması,
- Bu illerde sivil toplum deneyiminin belli bir olgunluğa erişmiş olduğunun düşünülmesi,
- İstanbul'un çok göç alması, büyüklüğü, kızların okullulaşma oranının düşüklüğü, okuma yazma bilmeyen kadın sayısının yüksekliği ve bu son iki soruna ilişkin yerel veri azlığı.

SİF, bazı uzun vadeli beklentilere dayanılarak kapsama alınmış olup beklentiler şöyle sıralanmıştır:

- Sivil İzleme Grupları'nın illerinde kız çocukların eğitimi konusunda topladıkları bilgileri, görüş ve önerilerini her yılın sonunda Ulusal İzleme Grubu'na iletmeleri, Ulusal İzleme Grubu'nun de yıllık rapor yayınlayıp toplanan bilgileri sorumlulara/ilgililere aktarması, bu raporun zaman içinde her yıl beklenir olması.

- Sivil İzleme Grupları'nın rapor yazma ve benzeri konularda yetkin olması, proje süresince bilgi üretirken bir yandan da *kurumsallaşması* ve proje bittikten sonra da *varlıklarını ve çalışmalarını özerk olarak sürdürmesi*.
- Proje süresi içinde Sivil İzleme Grupları için izleme araçları geliştirilmesi ve böylece yerel idarelerin değerlendirilmelerinin daha somut bir yapıya kavuşturulması.

Proje taslağı AÇEV, KA.DER ve ERG uzmanları tarafından hazırlanmıştır. Daha sonra AÇEV ve ERG uzmanlarının taslak üzerinde çalışmaları devam etmiş ve bazı değişiklikler ve eklemeler yapılarak Avrupa Komisyonu'na gönderilmiştir. Proje'nin son hali ve genel iş bölümü Proje alındığında yapılan ilk toplantıda tüm yürütücülere aktarılmıştır.

Olumlu Yönler

Başta Sivil ve Ulusal İzleme Grupları üyeleri olmak üzere görüşülen kişilerin ortak düşüncesi söz konusu aktivitelerin Proje kapsamına alınmasının doğru ve gerekli olduğu şeklindedir. Çalışmalarda yer alanlar, illerinde eğitimdeki eşitsizliklere ilişkin konuşulanların kağıda dökülmüş olması, diğer benzer projelerde illerde yaşayanların kendi deyimleriyle "yereller" in izleyici kalmasına karşın bu projede aktif olabilecekleri, eğitim konusunda işlevi olan ilk sivil inisiyatif olması, daha önce Türkiye'de yapılmamış bazı çalışmaların bu proje kapsamında gündeme getirilmesi gibi değerlendirmelerle Proje'nin bu rapora konu olan SİF bölümlerini olumlu gördüklerini ifade etmişlerdir.

Sorun Yaşanan Alanlar

Görüşülen kişilerin SİF içeriğindeki eksikliklerle ilgili ortak görüşlerini, illerin sosyal farklılıklarının tam bilinmemesinin yarattığı boşluklar ile çalışma içeriğinin, bir başka deyişle çerçeve/sistem/ mekanizma gibi ana araçların hazırlanmamış olması şeklinde toparlamak mümkündür.

Proje Ekibi açısından bakıldığında, Proje'nin çok fazla ayaklı olması, dolayısıyla başta insan olmak üzere sınırlı kaynaklarla çok aktivite gerçekleştirme durumunda kalınması ayrı bir problem oluşturmuştur. Proje yazımı sırasında SİF'e dair bazı aktiviteler için net eylem planları hazırlanmaması, gerekecek işgücünün doğru belirlenip baştan talep edilememesine ve dolayısıyla Proje'nin yürütülüşü sırasında çeşitli sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Sivil ve Ulusal İzleme Grupları gibi Türkiye'de henüz bilinmeyen bir çalışma biçiminin Proje yazımı sırasında tüm yürütücülere gereken detayda iletilmemiş olması da farklı veya belirsiz algılamalar yaratmıştır.

Bir başka sorun ise Proje teklifinin yazılması ve gönderilmesi arasında yaşanan bir iletişim kazasından kaynaklanmıştır. Yukarıda da anlatıldığı gibi Proje taslağı AÇEV, KA.DER ve ERG uzmanları tarafından hazırlanmış, daha sonra AÇEV ve ERG uzmanlarının taslak üzerinde çalışmaları devam etmiş ve bazı değişiklikler ve eklemeler yapılarak gönderilmiştir. Ancak, bu değişiklik ve eklemelerin KA.DER sorumlusuna tüm detayıyla aktarılmamış olması nedeniyle KA.DER, Proje alındıktan sonra yapılan ilk toplantıda, projenin bütünündeki kendi iş paylarının ciddi miktarda azalmış olması dahil bazı farklılıklar olduğunu görmüştür. Bu durum KA.DER içinde sorun yaratmış, zamanla tarafların sorun çözücü yaklaşımıyla sorunlar aşılmış, ancak SİG ve SİF'lerde proje faaliyetlerinin tasarımında KA.DER'in bakış açısından yararlanılmamış olmasının süreç üzerinde az da olsa bazı olumsuz etkileri olmuştur.

İlişkilerin Yapısı (Kurumsal)

Yönetici Özetinde, bu raporun kronolojik yapıda hazırlandığı ancak her dönemde bazı özellikli konuların üzerinde ayrıca durulacağı, bunlardan birinin de ilişkilerin Yapısı olabileceği belirtilmiştir. İlişkilerin yapısı, hem kurumsal hem de bireysel ilişkileri içeren bir konu olduğundan, anlatılan dönemde hangisinin etkili olduğu başlıkta belirtilmiştir.

Proje Yazma Dönemi'nde etkili olan ilişkiler, Proje Ekibi'ni oluşturan kuruluşlar arasında olup, farklılıklarının süreci etkileyebildiği görülmüştür.

- ERG'nin politika üretme yoluyla tüme giden etkilere yoğunlaşmasına ve dolayısıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na dönük eleştirel yaklaşımına karşın AÇEV'in Bakanlık işbirliğiyle birçok çalışma yapıyor olmasının,
- KA.DER ve ERG'nin süreç odaklı olmalarına karşın, AÇEV'in sonuç odaklı bir yapıya sahip olmasının,
- AÇEV ve ERG'nin profesyonel organizasyonlar olmalarına karşın KA.DER'in gönüllülüğe dayalı yapısının,
- KA.DER'in odağında başta siyaset olmak üzere kadın sorunlarının bulunmasının, buna karşılık AÇEV ve ERG'nin kadın, erkek ve çocuklara yönelik eğitim konuları üzerinde yoğunlaşmasının,
- KA.DER'in eleştirel ve politika üreten yapısının yanı sıra AÇEV ve ERG'den farklı olarak aktivist olmasının,

yarattığı farklılıklar bazı aşamalarda ve SİF uygulamasında birtakım sorunlara neden olmuştur.

Proje Ekibi içindeki kurum temsilcilerinin bireysel yapı ve birbirlerine yaklaşımlarının olumlu olması ise farklılıklardan kaynaklanabilecek problemlerin bir bölümünün etkisini yok etmiş, sistem eksikliğinin olası olumsuz etkileri Proje ve SİF yararını bireysel ve kurumsal kaygıların üstünde tutan yaklaşımlarla önemli oranda azaltılmıştır.

Yorum ve Öneriler

Bu dönemde karşılaşılan sorunların temel nedenleri; yürütücülerin kurumsal farklılıkları, yeni ve bilinmeyen kavramların Proje kapsamına alınması ve bu faaliyetlerin “nasıl” uygulanacağına dönük çalışmaların yeterince yapılmamış olmasıdır.

Bunlardan ilk ikisi var olan gerçeklerdir ve sorun kaynağı olmalarını engellemenin tek yolu, daha işin başında dile getirilerek olası etkilerinin taraflarca tartışılması, bu etkilerden olumsuz olacağı düşünülenler karşısında izlenebilecek yollarla ilgili öneriler ve yöntemler geliştirilmesi ve bunların her aşamada gözden geçirilmesidir.

Farklı kurumların farklı özellikleri proje uygulanışı boyunca bir takım sorunlar çıkmasına yol açabilir, bu sorunların bazıları önceden öngörülebilirse de bazıları öngörülemez ancak yaşayarak öğrenilebilir. Dolayısıyla öngörülemez sorunlarla karşılaşıldığında kurumlar birbirine esnek davranmalı, güven duymalı, kendi değerlerini dayatmamalı, birbirinin iş görme tarzına saygı göstermelidir.

Uygulamayla ilgili olan son konu ise tam yapılmamış bir çalışma olduğundan söylenebilecek tek şey “yapılmalıydı” olabilir. Aktivitelerin nasıl gerçekleştirileceği eylem planları yoluyla tanımlanabilir ve birçok kez iş alındıktan hemen sonra yapılan bir çalışma olarak algılanır. Ancak, yazım sırasında yapılmaması özellikle iş gücü olmak üzere bazı kaynakların eksik talep edilmesine ve dolayısıyla çeşitli aksamalara neden olabilmektedir.

Bunların dışında Proje'nin çok ayaklı olmasının yarattığı problemlerden de bahsedilmiştir. Böyle bir problem ya daha az aktivite konularak veya çok aktivite ile başa çıkacak iş gücü ve diğer kaynaklarla aşılabılır. Projenin başında hazırlanmış bir eylem planı bulunmadığından, yaşanan problemlerin başta iş gücü olmak üzere tüm kaynaklardaki eksiklikten mi yoksa bunların planlı ve verimli kullanılmamasından mı kaynaklandığını söylemek bu aşamada pek olası değildir.

Bu konu proje yazımı dahil çeşitli aşamalarda gerekebilecek hazırlık çalışmalarının önemini bir daha vurgulamaktadır. Bu çalışmaların birçok kez zamansızlıktan yapılamadığı ifade edilir. Ancak, iş sürecinde yarattığı zaman ve diğer kaynak kayıpları dikkate alındığında, tam tersine oldukça ciddi bir zaman ayrılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Burada kullanılan “hazırlık” deyimi ise sadece sistem/eylem planı /mekanizma gibi araçların hazırlanmasını değil, illerin sosyal yapılarının araştırılması dahil yukarıda tanımlanan tüm sorun kaynaklarını ele alacak çalışmaların bütününe ifade etmektedir.

B) Hazırlık Dönemi

Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen projenin uygulaması 1 Ocak 2005 tarihinde resmen başlamış, çalışmaları yürütecek tam ve yarı zamanlı ekip ilk ayda oluşturulmuştur.

Şubat sonunda ve Mart ayında Proje Koordinatörü ve bir sorumlu uzman dört şehirde çalışmalar yaparak Sivil İzleme Grupları'nı oluşturmak amacıyla iletişim ağı kurmuşlardır. Bu sırada gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde sivil izleme kavramını ve kurulacak gruptan neler beklendiğini ana hatlarıyla aktarmışlar ancak çalışma yönteminin grupların kendi kararlarına bırakılacağını belirtmişlerdir. Bu çalışmalar sonucunda gruplar oluşturulmuş, geniş katılımlı ilk toplantılar Nisan ayında yapılmış ve katılımcılara Proje ile ilgili genel bilgiler Proje Ekibi tarafından iletilmiştir.

Olumlu Yönler

Bu dönemle ilgili ortak görüşler, herkesin fikirlerini ortaya koyma ortamı oluşturulduğu ve SİF ile ilgili verilen bilgilerin yeterli olduğu şeklinde özetlenebilir. Bir başka olumlu nokta olarak yürütücü üç kuruluşun tanınmış ve güvenilir olması gösterilmiş, bazı üyelerin çalışmalara katılma kararlarında bunun önemli bir etken olduğu ifade edilmiştir. Nisan ayında yapılan ilk toplantılarda verilen bilgiler, bunların sunuluş biçimi ve Proje Ekibi'nden katılanların sayısı ve niteliği genellikle katılımcılarda olumlu etki yaratmıştır.

İllerin sosyal yapılarındaki farklılıklar ise ilk kez bu aşamada su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Örneğin, Diyarbakır Sivil İzleme Grubu üyelerinin çoğunluğu özellikle çalışma biçimiyle ilgili keskin tanım ve sınırlar konulmamış olmasını kendilerine geniş alan bırakılması olarak yorumlamakta ve bunu olumlu görmekteyken, diğer illerin yaklaşımı tersine olup aşağıda da belirtildiği gibi farklılıklar göstermektedir.

Sorun Yaşanan Alanlar

Diyarbakır Sivil İzleme Grubu üyelerinin çoğu hariç, diğer görüşülen kişilerin hemfikir olduğu eksiklik SİF'ler konusunda yapılandırılmış bir eylem planının olmamasıdır. Bunun yanı sıra, işin yürütülüşü sırasında ihtiyaç duydukları ve bu aşamada sağlanmış olması gerektiğini belirttikleri konular illere göre farklılıklar göstermektedir. İstanbul Sivil İzleme Grubu üyeleri, Proje Ekibi ile aralarındaki ilişkilerin tanımlanması gerektiğini belirtirken Mardin Sivil İzleme Grubu net/belirgin hedeflerin eksikliğini hissetmekte, Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu ise grup üyelerinin illerindeki üst düzey ve etkili olabilecek kişilerden seçilmesi gerektiğini düşünmektedir. Diyarbakır Sivil İzleme Grubu anlatımların daha az akademik, sade olmasını, herkesin kız çocukların okullulaşmasıyla ilgili sorunlar konusunda tüm ayrıntıları bildiğinin varsayılmaması gerektiğini vurgulamıştır.

Eksikliği genelde belirtilen diğer konular arasında yöntemle ilgili destek, Sivil İzleme Grubu'nun net ve örneklerle desteklenmiş yazılı tanımı, sorumluluk-görev-yetki tanımları, daha önce uygulanmış diğer benzer projelerden farkları hakkındaki bilgiler, illerin ve grubu oluşturan kişilerin ihtiyaçlarına göre çeşitli konularda eğitimler ön plana çıkmaktadır. Proje Ekibi ise, Sivil İzleme Grupları'nı eğitimde cinsiyet eşitsizliğini izleme araçlarını kullanma konusunda güçlendirmemiş olmalarını eksiklik olarak nitelendirmiştir.

İlişkilerin Yapısı (Kurumsal ve Bireysel)

Bu aşamada üzerinde durulması gereken ilişkilerin daha çok Proje'de yarım ve tam zamanlı çalışan kişiler ile Proje Ekibi arasında olduğu saptanmıştır. Bu tür çok sayıda kurumun bir araya gelerek yaptığı çalışmalarda bazı kişiler birden fazla yapıya hizmet etmek durumunda kalmaktadır. Bir yandan Proje'deki sorumluluklarını yürütürken diğer yandan da bağlı oldukları kurumun diğer işlerinde de çalışmaları önceliklerde sorunlara neden olmaktadır. Bu Proje'de de aynı durum yaşanmış, hem kurum içlerinde hem de Proje'de net bir iş planı olmaması ve tanımların çok net yapılmaması çalışanlarda kavram karışıklığına, şaşkınlığa ve motivasyon kaybına neden olmuştur. Bir başka etken ise birden fazla kurumun bir araya gelerek yaptığı çalışmalarda görevli olanların hangi durumda kime karşı sorumlu olduklarını net bilmemelerinden kaynaklanan karmaşıklık ve zaman kayıplarıdır. Bu saptamalar, "hazırlık" döneminin gereği ve önemini vurgulayabilecek örnekler olduğundan özellikle rapor kapsamına alınmıştır.

Yorum ve Öneriler

Bu aşamada iki temel eksik olduğu ortaya çıkmaktadır. Birincisi, Proje uygulaması başladığında Proje Ekibi'nin Sivil İzleme Grupları ve SİF'lere yönelik eylem planını ve kurumsal ilişkileri içeren kendi iç hazırlığını tam ve kapsamlı olarak yapmamış olması; ikincisi ise illerin farklılıklarıyla ilgili bilgi eksikliğidir. Eksik kaldığı vurgulanan konuların Proje yazımı sırasında ele alınmış olması halinde bunların çoğunun ortaya çıkmayacağı açıktır. Ancak, bazı eksiklikler bu aşamada da kapatılabilirdi. İller hakkında yapılacak bir ön çalışma ile her ile özelliğine uygun bir yaklaşımla gidilmesinin olumlu etkileri olacağı görülebilir. Bunlar ise Proje Ekibi için "hazırlık dönemi" diye tanımladığımız ve Proje aktivitelerinin fiziksel olarak başlamasından önce yapılması gereken bir hazırlanma çalışmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Proje yazımı sırasında tüm detay çalışmalar yapılmış, tüm ayrıntılar Proje içinde belirtilmiş olsa bile, bir tür hatırlama, gözden geçirme ve Proje'nin yazımından uygulamanın başladığı güne kadar geçen sürenin etkileri üzerinde durma amaçlı toplantıların önemi büyüktür. Bu nedenle her halükarda hazırlık çalışmalarına ihtiyaç vardır. Proje yazımının nasıl yapıldığına bağlı olarak bu çalışmalar daha az veya daha çok zaman alabilir.

Özetle, Hazırlık Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde;

- Projede yazılanlar gözden geçirilmeli,
- aktiviteler için genel eylem planları hazırlanmalı,
- bu planlar illerin farklılıklarına göre revize edilerek her ile özel hale getirilmeli,
- Proje ekibini oluşturan kurumların yapıları ele alınarak ilişkiler şekillendirilmeli,
- dolayısıyla, hayati öneme sahip olan **verimlilik** garantiye alınmalıdır.

C) Uygulama Dönemi

Bu dönemi, yılları ayrı ele alarak irdelemek daha anlamlıdır. Çünkü her yılın gelişmeleri hem genel hem de illere özel nedenlerle farklı gerçekleşmiştir. Bu yaklaşım yalnızca Sivil İzleme Grupları için kullanılacak, Ulusal İzleme Grubu çalışmaları ise bölüm sonunda genel olarak aktarılacaktır.

a) 2005 Yılı

Her grup için oldukça aktif ve verimli geçmiştir. Proje Ekibi desteğinde gerçekleştirilen çalışma atölyelerinde problem ağacı tekniği kullanılarak sorunlar tespit edilmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiş, Sivil İzleme Grubu üyeleri 2005 İzleme Raporu'nu kaleme almış ve kitapçık olarak da basılan bu rapor yılın sonunda gerçekleştirilen birinci Ulusal Konferans'ta grupların temsilcileri tarafından sunulmuştur⁶.

Olumlu Yönler

Çalışma atölyeleri sırasında Sivil İzleme Grupları üyeleri yapılanlardan ve sonuçlarından etkilenmiş, bunu önemli bir eğitim ve dolayısıyla kendilerine yapılan bir yatırım olarak algılamışlardır. Ulusal Konferans'ta yapılan sunumlar ise çok ilgi çekmiş, etkili olma duygusu Sivil İzleme Grubu üyelerince de hissedilmiştir. Ayrıca çeşitli sivil toplum kuruluşu temsilcisinin bir arada çalışmaya başlamasının olumlu etkileri yıl sonuna doğru görülmeye başlanmıştır. Çalışma atölyeleri ve Sivil İzleme Grubu olarak yapılan Ulusal Konferans sunumları, Sivil İzleme Grubu üyelerinin grup kimliği kazanma ve gruba aidiyet duyma sürecini hızlandırmıştır.

Sorun Yaşanan Alanlar

Bu yıl içinde en önemli aksaklık İstanbul'da yaşanmış, her belediye bölgesinin büyük bir il kadar olduğu İstanbul'un heterojen yapısının da etkisiyle Sivil İzleme Grubu tam oluşturulamamıştır. Katılımcı sivil toplum kuruluşları her toplantıya farklı temsilci göndermişler, bu da grup olma sürecini ve çalışmalarının akışını yavaşlatmış hatta sekteye uğratmıştır. Diğer illerde ise katılımcılar temsil ettikleri kurumlardaki kimliklerinden ilk başlarda kopamadıklarından, Sivil İzleme Grubu kimliğine geçiş sorunları yaşanmıştır.

⁶ Raporun tamamına www.kizlaricinegitim.net web sitesinden ulaşabilir veya raporun arka kapağındaki iletişim bilgilerinden yararlanarak temin edebilirsiniz.

İlişkilerin Yapısı (Bireysel)

Proje uygulamasının başlamasıyla birlikte üç farklı ilişki ağı ortaya çıkmıştır.

- Proje Ekibi'nin iç ilişkileri: Yürütücü üç kuruluş da kendilerine düşen işleri yapma konusunda yoğun çalıştığından ve bireysel ilişkiler iyi kurulduğundan sorunlar herhangi bir çatışmaya dönüşmeden önce çözümlenmiş ve ilişkiler olumlu bir atmosferde sürdürülmüştür.
- Sivil İzleme Grubu üyelerinin grup içi ilişkileri: En önemli sorun bireylerin temsil ettikleri kuruma dönük kimliklerini gruba taşımaları nedeniyle yaşanmıştır. Temsil ettikleri kurumların farklı yapılarından gelen farklı alışkanlıkların çalışmaların başlarında olumsuz etkileri olmuştur.
- Sivil İzleme/Proje Ekibi ilişkileri: Bu ilişkiler olumlu başlamış ve gelişmiştir. Sivil İzleme Grupları'yla bağlantılı çalışan her iki uzman da grup üleriyle ilişkilerini bireysel olarak da iyi geliştirmişler ve bu ilişkilerin olumlu etkileri görülmüştür. Proje Ekibi'ni oluşturan kurum temsilcilerinin bu yıl içinde illere yaptıkları ziyaretler etkili olmuş, üyelerin kendilerini önemsenmiş hissetmelerini sağlamıştır.

Milli Eğitim camiası ve yerel/kamusal yöneticiler gibi diğer aktörlerle ilişkiler uygulama döneminin tamamına dönük olarak ileride, ayrı bir başlık altında anlatılmıştır.

Yorum ve Öneriler

İstanbul'da yaşanan ve en önemli iki sorun olarak karşımıza çıkan ilin büyüklüğü ve toplantılara katılan sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin sık sık değişmesi sorunlarının en azından birincisi önceden tahmin edilebilecek bir konudur. Proje yazımı sırasında yapılabilecek araştırma çalışmaları İstanbul'u bütün olarak değil daha işin başında pilot ilçe(ler) bazında ele alma kararını getirebilirdi. Proje Ekibi daha sonra bu yönde bir değişikliğe gitmek istediye de, bu kez sürenin ve İstanbul'da ilçe bazında çalışma yapan sivil toplum kuruluşlarının azlığı nedeniyle bunu gerçekleştirememiştir.

Tüm illerde farklı oranlarda görülen, üyelerin kendi kurum kimliklerini ön plana taşımaları sorunu Sivil İzleme Grubu üyelerinin de eksikliğini ifade ettikleri hazırlık dönemi eğitimleri yoluyla çözülebilir ya da en aza indirgenebilirdi. Kurum kimliği kavramı, bunun yapısı ve oluşma koşulları, farklı ortamlardaki etkisi, yeni kimliğe geçişin zorlukları ve değiştirme yönünde atılabilecek adımlar gibi konuları kapsayacak bir eğitim, katılımcılarda bu konuda bir bilinç ve farkındalık oluşmasını sağlayacak, olası olumsuz etkilerine karşı Sivil İzleme Grubu üyelerinde hassasiyet yaratacaktır. Kimlik değişiminin birkaç günde gerçekleşmesini beklemek fazla iyimserlik olur ancak farkındalık arttıran bu tür eğitimler süreyi ciddi miktarda azaltabilmektedir.

b) 2006 Yılı

Her ilin Sivil İzleme Grupları ve Ulusal İzleme Grupları için bir yol ayrımı, bir farklılaşma dönemi olmuştur. Proje'de kilit görevleri olan iki uzmanın ayrılması, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde nevrüz öncesi başlayıp birkaç aya yayılan gerginlik ve olaylar, İstanbul'da pilot bölge olarak seçilen Ümraniye'de çalışmaların başlatılması, Mardin'de çalışmaların temsilciliğini yapan kişinin şehirden ayrılması gibi nedenlerin de etkileriyle aksamalar yaşanmaya başlanmıştır.

Şubat ve Mart aylarında yapılan toplantılarla Sivil İzleme Grupları'na savunu yapma hedefi aktarılmıştır. Mayıs ayında Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa'da okulu terk konusunda çalışma atölyeleri yapılmış, bu atölyelerde dile getirilen bilgi ve görüşler okulu terk araştırmasının saha çalışmalarına önemli girdiler sağlamıştır. Çalışma atölyeleri sonrasında Eylül'e kadar boş geçen dönem ve nevrüz öncesinde başlayıp birkaç aya yayılan gerginlik ve olaylar gibi nedenlerle grupların çalışma hevesinde azalmalar olmuştur. Eylül'de çalışmalar tekrar başlamış, Kasım ayında Mardin ve Şanlıurfa'da savunu toplantıları yapılmıştır. Bu iki il, ilk kez kendi çalışmalarını illerinin mülki ve yerel yöneticilerine duyurma olanağı bulmuştur. Yine bu yıl, proje kapsamında okulu terk konusunda çalışma yapılması planlanmış, bu konuda akademisyenlere bir rapor hazırlanmış ve Sivil İzleme Grupları da bu konuda çalışma ve izleme yapmaya yönlendirilmişlerdir. Okulu terk konusunda hazırlanan raporlar o yılın Ulusal Konferansında sunulmuş, Sivil İzleme Grupları bu toplantıda illerindeki okulu terk konusuna değinerek etkin rol almıştır. Konferansta Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisinin çizdiği olumlu tabloya Sivil İzleme Grubu üyeleri karşı çıkarak bu tablonun doğru olmadığını ifade etmişler, dolayısıyla Sivil İzleme Grupları'nın amaçlanan ve umulan etkisi görülmeye başlamıştır.

Olumlu Yönler

Bu yılın en olumlu yanı yapılan çalışmalar sonunda okulu terk konusunun önemi ve önceliğinin ortaya konulmuş olmasıdır. Çalışmalarda okula kayıt oranlarının oldukça yükselmiş olduğu vurgulanırken, bir yandan da bunun yeterli olmadığı ve okula devamın sorun haline geldiği gösterilmiş, alınması gereken önlemler ve önceliklere dikkat çekilmiştir. Ayrıca Mardin ve Şanlıurfa Sivil İzleme Grupları'nın, başından sonuna kadar kendileri tarafından gerçekleştirilen savunu toplantıları yoluyla çalıştıkları konuyu yerel ve mülki yöneticilere iletmeleri ve bu konuda deneyim kazanmaları önemli bir gelişmedir.

Sorun Yaşanan Alanlar

2006 yılında çalışmaları olumsuz yönde etkileyen bazı aksaklıklar da yaşanmıştır. Bunlar:

- Proje'nin yazımında görev alan, sivil izleme kavramı ve aktivitelerinin Proje kapsamına alınmasında önemli rol oynayan ve ilk çalışma atölyeleri dahil bir çok noktada aktif görev alan ERG Koordinatör Yardımcısı, bir yurt dışı görevi nedeniyle Proje'den ayrılmıştır. Ayrıca, illerin Proje Ekibi ile ana bağlantı noktası olan Proje Uzmanı da görev değiştirmiştir. Bu kişinin yerine gelen yeni uzmanın işe ortasından girmek zorunda kalması ve ayrılan uzmanın iş yoğunluğu nedeniyle görev devrinin tam yapılamamasının etkileri yaşanmıştır.
- 2006 nevrüz öncesinde başlayıp birkaç aya yayılan gerginlik ve olayların SİF üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Hem Sivil İzleme Grupları gergin ortamda düzenli toplantı ve çalışma yapamamış, hem de grupların savunu faaliyetleri, yerel ve mülki yöneticilerin önceliklerinin farklı olması nedeniyle istenen etkiyi yaratamamıştır.
- İstanbul'un bütününden vazgeçilmiş, İstanbul Sivil İzleme Grubu pilot bölge olarak Ümraniye'yi seçmiştir. Bu noktada grubun ve çalışma alanının daralması, etkin bir çalışma için yararlı olduysa da İstanbul Sivil İzleme Grubu'nun iki yıla yayılan çalışmaları bir anlamda en başa dönmüş, işe neredeyse sıfırdan başlanmıştır.
- Mardin Sivil İzleme Grubu'nun temsilciliğini yapan kişi şehirden ayrılmış, bu durum oluşmuş yapının sarsılmasına neden olmuştur.

Bunların etkileri doğal olarak farklılık göstermektedir. SİF konusundaki çalışmalarında Sivil İzleme Grupları'na destek veren proje uzmanının değişmesi, kurulmuş ilişkilerin ve özellikle bireysel olanların kaybolmasına, bir anlamda yeniden başlama zorunluluğuna neden olmuştur. Görev değişiminde yaşanan sorunlar ise başka bir zorluk yaratmış, geçişin daha iç içe ve aşamalı olmaması her geçişte kaçınılmaz olarak yaşanan adaptasyon süresi gibi bazı sorunların da düzeyini artırmıştır. Proje'nin yazımı ve sonrasında görev alan ERG Koordinatör Yardımcısı'nın ayrılışı ise Proje Ekibi içindeki bilgi ve deneyim birikiminde kayıp yaratmış, Proje Ekibi'nin iş yükünün biraz daha artmasına neden olmuştur.

İlişkilerin Yapısı (Bireysel)

- Sivil İzleme Grubu üyelerinin grup içi ilişkileri: Olumlu gelişmeler yaşanmaya başlamış ve kurum kimliklerinin etkisi azalma gösterirken Sivil İzleme Grubu kimlikleri daha ön plana çıkmıştır.
- Sivil İzleme/Proje Ekibi ilişkileri: Proje uzmanının değişmesi nedeniyle etkilenmiş, bir anlamda yeniden başlamayı ve taraflar birbirini tanıyana kadar geçen sürede bir uzaklaşma yaşanmasına beraberinde getirmiştir. Özellikle 2005'ten sonra Proje Ekibi'nden sadece görevli kişinin toplantılara katılması yeterli olmamış, Proje ortağı olan üç kurumun temsilcilerinin Sivil İzleme Grupları toplantılarına gelmemesi, grup üyelerinin bazıları tarafından yapılan çalışmaların önemsenmemesi olarak algılanmış ve bu algılama da kırgınlık gibi bazı olumsuz duygular yaratmıştır.

Bir başka sorun da bazı grup üyelerinde gelişen yeni bir eğilim olmuştur. Özellikle Mardin'de, grubun "sahaya inme" diye adlandırdığı, geliştirilen çözüm önerilerinin hayata geçirilmesinin de grubun sorumluluğunda olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır. Proje Ekibi bunun Sivil İzleme kavramının sınırları dışında olduğunu ve "sahaya inme"nin farklı bir kimlikle yapılabileceğini belirtmiş, bu da bazı Sivil İzleme Grubu üyelerinin Proje Ekibi'ni eleştirmeye başlamasına yol açmıştır.

Yorum ve Öneriler

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde genel ortamın 2006 yılının başlarında yaşanan olaylarla gerginleşmesi ve bunun SİF sürecini olumsuz etkilemesinin kaçınılmaz bir durum olduğu açıktır. Böyle bir durum karşısında çoğu kez beklemekten başka bir şey yapılamaz. Buna rağmen Sivil İzleme Grupları'nın varlıklarını sürdürebilmeleri de olumlu bir sonuçtur. İstanbul Sivil İzleme Grubu ile ilgili problem Proje'nin yazımı aşamasıyla bağlantılı olduğundan bu konuda söylenebilecek bir şey yoktur. Mardin Sivil İzleme Grubu'nun yaşadıkları ise hazırlık aşamasında verilecek eğitimlerin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Eğitimler yoluyla farkındalığın, problem çözme ve planlı çalışma becerilerinin artması mümkündür ve grupların bir aksaklıkla karşılaştıklarında sorunu çözüp daha verimli sonuçlara ulaşma şanslarını artırır.

Bu dönemde Proje Ekibi ile ilgili en önemli eksiklik, projeye başından beri emek veren bir Koordinatör Yardımcısı'nın ayrılması ve Sivil İzleme Grupları'ndan sorumlu Proje Uzmanı'nın değişmesi sırasında yaşananlarla bağlantılıdır. Bu tür değişikliklerin önemi ve etki düzeyi dikkate alınarak bir geçiş planı yapılmış ancak hayata geçirilememiştir. Oysa bu tür bir planın uygulanması sonradan yaşanan sorunların ve zaman kaybının önüne geçebilirdi.

c) 2007 Yılı

Sivil İzleme çalışmalarını etkileyen en önemli konu 2007 yılının Kasım ayında yapılması planlanan milletvekili seçimlerinin aynı yılın Temmuz ayına alınması olmuştur. Bu durum planlanan savunu çalışmalarını engelleyeceğinden grupların strateji değişikliği yapması zorunlu olmuş, bunun üzerine Proje Ekibi milletvekili adaylarıyla görüşmeler yapılmasını önermiştir. Mardin Sivil İzleme Grubu bu çalışmayı gerçekleştirmiş, Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu ise eğitimle ilgili taleplerini milletvekili adaylarına duyurmaya yönelik bir basın bülteni yayınlamış ve yerel bir televizyon kanalında programa davet edilmiştir. Diyarbakır Sivil İzleme Grubu milletvekili adaylarına yönelik eğitim taleplerini içeren bir basın açıklaması yapmış, söz konusu açıklama yerel medyada yoğun ilgi görmüştür. İstanbul'da Ümraniye'nin pilot ilçe olarak seçilmesi olumlu sonuçlanmamış, grupta çok az katılımcı kalmış ancak amaçlanandan farklı da olsa ileride detayları verilen bazı olumlu çalışmalar başlatılmıştır. Proje'nin sonlarına yaklaşılması da bazı gruplarda ilgi azalması yaratmış, bazı üyeler ayrılmış ancak yeni katılanlar da olmuştur.

Proje Ekibi yılın ikinci yarısında bir yandan tüm süreçte yaşananların etkilerini görmek bir yandan da eğitim alanında bir ilk olan SİF konusunda kendi çalışmalarını irdeleyebilmek amacıyla bir değerlendirme çalışması yapma kararı almış, bunun tarafsızlığını artırabilmek için de süreç ve çalışmalara dışarıdan bir gözle bakılmasını tercih etmiştir. Bu rapora kaynaklık eden çalışmalar, Proje Ekibi'nin bu kararına dayandırılarak yapılmıştır.

Olumlu Yönler

Sivil İzleme Grupları'nın seçim öncesi çaba ve çalışmaları olumlu sonuçlar vermiştir. Örneğin Mardin Sivil İzleme Grubu'nun seçim öncesi milletvekili adaylarıyla yaptığı görüşmeler olumlu ilişkiler başlatmış, 2007-2008 eğitim-öğretim yılının başlangıcında illerinin taşınmalı eğitim sisteminde yaşanan ulaşım sorununun aşılmasına milletvekili seçilenlerin desteğiyle aracı olmuşlardır. Diyarbakır ve Şanlıurfa Sivil İzleme Grupları'nın çalışmaları ise medyada ilgi görmüş, bu yolla konu daha geniş kitlelerin dikkatine sunulabilmiştir. İstanbul-Ümraniye Sivil İzleme Grubu'nda amaçlanandan dışında olmakla birlikte yararlı olacağı düşünülen farklı bir çalışma başlatılmıştır.

Proje Ekibi'nin ise, Sivil İzleme ile ilgili yapılanları görme amaçlı bir çalışmanın gerekli olduğunu düşünmesi ve bu rapora yol açan değerlendirmeyi talep etmesi olumlu bir yaklaşımdır. Böylece hem kendileri hem de benzer işleri yapan/yapacak olan başka kuruluşlar için bilgilendirici bir doküman ortaya çıkmıştır. Çalışma sırasında çok sayıda kişi ile konuşularak görüşleri alındığından farklı bilgi ve yaklaşımlara ulaşılmıştır. Ayrıca görüşülen kişiler Proje Ekibi'nin SİF sürecinin değerlendirilmesinde kendilerine danışmasını çok olumlu bulmaktadırlar.

Bu görüşmeler sırasında Sivil İzleme Grubu üyeleri yeni bir toplantı yapmayı önermişlerdir. Öneri üzerine 2008 yılının Nisan ayında Diyarbakır'da gerçekleştirilen toplantı, iki günlük çalışma atölyesi biçiminde ve Sivil İzleme Grupları, Sivil Girişim ve Proje Ekibi'nin katılımıyla düzenlenmiştir. Atölyede deneyimler paylaşılmış, gruplar kendilerini irdeleme fırsatı bulmuş ve önemli bir ürünün daha ortaya çıkmasına katkı sağlamışlardır; Sivil İzleme Rehberi olarak adlandırılan bu yeni ürün, söz konusu çalışma atölyesinde ifade edilen görüş ve önerilerin ışığında hazırlanmıştır.

Sorun Yaşanan Alanlar

Bu yıl oluşan aksamaların en önemli nedeni seçimlerin öne alınması olmuştur. Dolayısıyla öncelikler değişmiş ve planlanmış savunu çalışmaları yapılamamıştır. Buna karşın milletvekili adaylarıyla görüşme yapılması önerilmiş ancak bu görüşmeler Mardin dışında gerçekleştirilememiştir. Aksama nedeni tamamen kontrol dışı olduğundan yorum yapmak mümkün değildir.

İlişkilerin Yapısı (Bireysel)

2007 yılında ilişkiler açısından fazla değişiklik olduğuna dair bir gösterge bulunmamaktadır. Ekim ayında başlatılan ve bu raporun konusu olan çalışmalarla sonrasında Nisan 2008'de Diyarbakır'da yapılan geniş katılımlı çalışma atölyesi tüm ilgili grupların tanışmasını ve/veya yakınlaşmalarını sağlamış, bilgi ve deneyim paylaşımı ile daha sıcak ilişkilere yol açabilecek bir ortam oluşmuştur. Sivil İzleme Grubu üyelerinin Proje Ekibi'ne 2006 yılı 'İlişkilerin Yapısı' bölümünde anlatılan nedenlerle olumsuzlaşan bakışı yön değiştirmiş gözükmektedir.

Yorum ve Öneriler

Çalışmaların planlanandan sapmasına neden olacak durumlar ortaya çıktığında Proje Ekibi'nin bir araya gelerek durumu değerlendirmesi ve yeni bir yol bulma amaçlı çalışma yapmasının gereği açıktır. Genel seçim tarihinin değişmesi üzerine Proje Ekibi seçim atmosferini değerlendirmek amacıyla çalışmaların milletvekilleriyle görüşmeye odaklanmasını önermiştir. Bu raporun hazırlanmasına yol açan değerlendirme çalışmasının yapılması ise daha önce vurgulanan nedenlerle değeri küçümsenemeyecek bir yaklaşımdır ve bunun için seçilen zaman aralığı, en fazla bilgiye ulaşma açısından da doğrudur.

d) Sivil İzleme Grupları

Proje'nin sonlarına gelindiğinde Sivil İzleme Grupları arasındaki farklılıklar oldukça belirginleşmiş durumdadır. Bu nedenle bundan sonraki bölümde illerin her birini ayrı ele almanın daha net bir tablo çıkaracağı düşünülmüştür. Altı çizili bölümler ise Proje sonrası "sürdürülebilirliğe" ve olası yapılarına dönük görüş ve yorumları da içermektedir.

Diyarbakır

Sivil İzleme Grubu'nun yapısı oturmuş, üyeler kavramı içselleştirmiştir. Diğer çalışmalarının yanı sıra, kendi olanak ve emekleriyle de çalışmalar yapmaktadırlar. Bir broşür basılarak dağıtılmış, Proje'nin logosu ile "Kızlara Eğitim, Boynumuzun Borcu" sloganını kullandıkları büyük afişler hazırlamışlar, belediyenin katkısıyla 2007 yılında ilin önemli noktalarındaki panolara ücretsiz asılmasını sağlamışlardır. Böyle bir çalışmanın etkisi ve değeri yüksektir ve bir avuç insanın bile istediği ve uğraştığı zaman neler yapabileceğini gösteren çarpıcı bir örnektir. Devam kararı alıp ciddi bir çalışma temposu içine giren Diyarbakır Sivil İzleme Grubu varlığını sürdürme konusunda kararlıdır. Sürecin başında yaşanan, temsilcisi oldukları sivil toplum kuruluşu kimliklerinden kopamama sorunu aşılmış ve Sivil İzleme Grubu kimliği yerleşmiştir. Ancak, belirginleşen bu yeni kimlik, diğer Sivil İzleme Grupları'yla işbirliği söz konusu olduğunda sürecin başındakine benzeyen ancak isim değiştirmiş bir olguyu hatırlatmaktadır. Başlardaki "*bizim Sivil Toplum Kuruluşu*" olarak özetlenebilecek bireysel yaklaşımlar şimdi de "*bizim Sivil İzleme Grubu*" görüntüsü vermektedir. Grubun kendi içine dönük, diğer Sivil İzleme Grupları'yla işbirliği, açıklık, paylaşma ağırlıklı bir yaklaşım sürdürme ve onlara destek verme konusunda çok hevesli davranmaması halinde bütüne katkısı azalmış olacaktır. Ancak yüksek kapasiteli, tutkulu ve tutarlı bir grup olduklarından, bu yaklaşımlarının farkına varıp değiştirecek önlemler almaları an meselesidir.

İstanbul

Proje sürecinin sonlarına doğru Sivil İzleme Grubu çalışmalarına katılım iyice azalmış, Proje boyunca yapılması gereken toplam toplantı sayısı planlananın çok altında kalmıştır. Son kalan birkaç kişi farklı bir uygulamaya girerek Sivil İzleme amacının dışına çıkmış, ancak beklenmedik ve olumlu bir çıktı oluşturmuştur. Ümraniye bölgesinde bir rehber öğretmen tarafından kendi uygulaması olan ve okullarda çeşitli faaliyetler yoluyla öğrencilerin diğer cinsi tanınması ve toplumsal cinsiyet algıları üzerinde farkındalık yaratacak bir çalışma başlatılmıştır. Bu küçük ancak adanmış grup İstanbul Sivil İzleme Grubu'nun Proje sonrasında da sürmesini istemekte ancak mevcut durumda bunu olanaksız görmektedir.

Mardin

Projenin başlarında, henüz yapısı tam oturmamış iken, grubun temsilciliğini üstlenmiş olan kişinin şehirden ayrılmasıyla zorlanmaya başlamış, bir kişinin daha çalışmalardan uzaklaşmasıyla yapı iyice sarsılmıştır. Bu rapor hazırlandığı sırada tam bir dönüm noktasında oldukları görülmektedir. Grup varlığını sürdürme konusunda istekli gözükmemekte ancak "desteğe" ihtiyaçları olduğunu da açıkça ifade etmektedir. Projenin sona ermesiyle, kullanmakta oldukları ofisin de kapanacak olmasının yeni bir toplantı ve çalışma yeri bulunması gereğini ortaya çıkaracaktır. Bu durum sürdürülebilirliği mali açıdan da olumsuz etkileyecektir. Grubun varlığını ve çalışmalarını sürdürmesinde Proje Ekibi'nden alacakları kılavuzluk etkili olabilecektir. Bu grup ince bir çizgide olduğunu bilmekte, destek ihtiyaçlarını açıkça görecektir ve ifade edecek birikime ulaşmış bulunmaktadır.

Şanlıurfa

Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu tüm SİF boyunca sıkıntılar yaşamıştır. Grup içindekilerin çoğu Şanlıurfalı değildir. İldeki zenginliğe rağmen yokluk kavramı, kız çocukların eğitimine ilişkin sorunların çok fazla olması gibi nedenlerle nereden başlayacaklarını bilememeleri gibi sorunların varlığı ifade edilmiştir. "Grup" haline gelememelerinin bir başka nedeni de, işlerin bireysel ilişkilerle yürütülmesine alışılmış bir ortamın varlığıdır. Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu üyeleri, grubun varlığını sürdürmesini istemekte ancak bunun zor olacağını kabul etmektedirler. Proje süresince en azından farklı kurum ve bireylerin bir arada çalışma deneyimi yaşanmış, bunun olumlu yönleri ve değeri fark edilmiş, geliştirilmesi/değiştirilmesi gereken yönler konusunda farkındalık oluşmuştur. Dolayısıyla, Şanlıurfa Sivil İzleme Grubu üyeleri artık bu Proje'nin başladığı gündeki noktada değillerdir ve başlayacakları yeni bir çalışmanın verimliliği daha fazla olacaktır.

e) Ulusal İzleme Grubu / Sivil Girişim

Ulusal İzleme Grubu, Sivil İzleme Grupları'ndan gelecek gözlem, bilgi ve önerileri değerlendirmek, akademik bilgi ve çalışmalarla bütünleştirerek başta Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) olmak üzere ilgili mercilere aktarmak, savunu çalışmaları yapmak ve sonuçları takip etmek amacıyla oluşturulacak bir yapı olarak düşünülmüş ve Proje kapsamına alınmıştır. Bu grubun bir başka görevi de ulusal gelişmeleri Sivil İzleme Grupları'na aktarmak ve onlar kanalıyla yerellerin bilgilendirilmesini sağlamaktır. Kısaca, kız çocukların eğitime erişimiyle ilgili eğitim politikalarını ulusal düzeyde izleyecek ve etkileyecek bir grup olması planlanmıştır.

Proje'nin başlamasıyla birlikte Ulusal İzleme Grubu'nun oluşturulabilmesi amacıyla çeşitli sivil toplum kuruluşlarına ve akademisyenlere çağrı yapılmıştır. Bu çağrıya olumlu yanıt verenlerle Ulusal İzleme Grubu kurulmuştur. Dört Sivil İzleme Grubu'ndan birer temsilci de Ulusal İzleme Grubu toplantılarına katılmış, dolayısıyla bu oluşumun yaptığı çalışmalarda Sivil İzleme Grupları hem temsil edilmiş ve illerden direkt bilgi kaynağı işlevini görmüş, hem de Ulusal İzleme Grubu'nun çalışmalarını kendi Sivil İzleme Grubu üyelerine aktarmışlardır. Ulusal İzleme Grubu 2005 yılı Sivil İzleme Grubu faaliyet raporunun kavramsal çerçevesinin oluşturulmasına önemli katkı vererek oluşma amacına uygun ilk aktivitesini gerçekleştirmiştir.

Ancak, 2006 yılında grubun temposunda ciddi azalma görülmüş, bunun üzerine Proje Ekibi eğitim konusuyla ilgili kampanya çalışmaları yapan organizasyonlara çağrı yapmıştır. Ulusal İzleme Grubu'nun bazı üyeleri ve bu çağrıya olumlu cevap verenlerin katılımıyla bir arama toplantısı yapılmış, toplantı sonucunda grup kendisine bir misyon belirlemiş, bunu kısaca "bilgi+baskı grubu oluşturmak" olarak tanımlamıştır. Bunun anlamı; bilgi toplayan, öğrendiklerine dönük ve/veya topladığı bilgiler yoluyla düzeltici öneriler geliştiren ve talep olarak ilgili mercilere aktaran, bunların gerçekleşmesi için baskı yapan grup olmak şeklinde özetlenmektedir. 14 etkin Sivil Toplum Kuruluşu temsilcisi ve 5 bireysel akademisyenden oluşan grup adını "Sivil Girişim" olarak değiştirerek çalışmalara başlamıştır. Yapılan çalışmalar Proje kapsamındaki dört il ile sınırlı olmaktan çıkarak genel eğitim politikasını izleme ve etkilemeye ağırlık veren bir yapıya dönüşülmüştür. Sivil İzleme Grubu temsilcileri Sivil Girişim çalışmalarında yer almamışlardır.

Sivil Girişim, yoğun çalışmalar sonunda "Eğitimde Eşitlik Kızlara Öncelik"⁷ başlıklı bir bildirge hazırlamıştır. Bu bildirgenin savunu çalışmaları kapsamında toplam 14 milletvekili ve 6 üst düzey bürokrat ziyaret edilerek, sunum ve savunular yapılmış, olumlu tepkiler alınmış, önemli adımlar atılmıştır. Bu süreçte; TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı; TBMM Dilekçe Komisyonu Başkanı; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı; TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanı; AKP Grup Başkan Vekili; CHP Grup Başkan Vekili; MHP Grup Başkan Vekili ile iki AKP, üç CHP ve birer DTP ve MHP milletvekili ziyaret edilmiştir. Bürokratlardan ise MEB İlköğretim Genel Müdürü, MEB Strateji Geliştirme Başkanı, MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanı, MEB Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürü, MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü ile Kadının Statüsü Genel Müdürü ile görüşülmüştür.

Ulusal İzleme Grubu adıyla çalışmalara başlayan ve Sivil Girişim'e dönüşen oluşumun ürettiği bildirge ve bunun sunum ve savunular yoluyla yetkililere aktarılması sonucu elde edilen ilk sonuçlardan bazıları şunlardır:

- Bazı maddelerin Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Kadına Karşı Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı'na alınması,
- Talim Terbiye Kurulu'nun, Sivil Girişim'den, gerek müfredatın toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından incelenmesi, gerekse kurumda görev alan uzmanlarla konuya ilişkin eğitim çalışmaları yapılmasını istemesi,
- Kız çocukların okullulaşması konusunun milletvekillerinin desteğiyle TBMM içinde ve dışında gündeme getirilmesi,
- Tüm milletvekillerini konu hakkında bilgilendirme fırsatı,
- Talim Terbiye Kurulu uzmanları için Toplumsal Cinsiyet Eğitimi planlanması.

Sivil Girişim içinde yer alan kurum ve bireylerin çokluğu ve niteliklerinin yanı sıra her birinin ortak ürün için harcadığı çaba ve yaklaşım da kayda değer olumlu özellikler içermektedir. Uzlaşmaya açıklık, genelin yararını ön plana alma gibi yaklaşımlar bunlardan bazılarıdır. Hem bildirgenin, hem yukarıda sadece bazıları özetlenen çok önemli savunu sonuçlarının, hem de gösterilen iyi niyetli yaklaşım ve çabaların değeri yüksektir.

7 Bildirge için www.kizlaricinegitim.net web sitesine bakınız.

- 5 -

Diğer Aktörler

Milli Eğitim Camiası

Raporun hazırlanması sırasında Milli Eğitim Bakanlığı'ndan genel müdür ve başkan düzeyinde iki yetkiliyle görüşülmüş, bunlardan birinin 1. ve 2. Ulusal Konferans'a katıldığı, 3. Ulusal Konferans'ın da bir oturumuna başkanlık yaptığı öğrenilmiştir. Ancak bu kişi Sivil İzleme Grupları hakkında fazla bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. Diğer yetkili ise SİF ve projeye dair genel bilgiler kendisine aktarıldığı için bilgisi olduğunu ancak programı uymadığından Proje faaliyeti olan her üç konferansa da katılmadığını söylemiştir. Bu yetkilinin Sivil İzleme tanım ve görevlerine ait bilgisi olduğu görülmüştür.

Yalnızca bir ilin Milli Eğitim Müdürü ile görüşme şansı bulunabilmiştir. İstanbul Sivil İzleme Grubu, il Milli Eğitim Müdürlüğü'nü içeren bir çalışma yapmadığından görüşme talebinde bulunulmamıştır. Bir ilin Milli Eğitim Müdürü başka ile tayin olmuş, kendisiyle yeni görev yerinde görüşebilme çabaları olumlu sonuçlanmamıştır. Bir başka ilin Milli Eğitim Müdürü ile yapılan görüşme organizasyonu ise gerçekleştirilememiştir. Görüşme yapılan Milli Eğitim Müdürü, konunun içinde ve ilgisinin yüksek olduğunu gösteren bir tablo çizmiştir. Hem Sivil İzleme Grupları'yla görüşmelerinde hem de Ulusal Konferanslarda çok bilgi aldığını, ildeki okul müdürleri ve öğretmenleri bu konuda hassas olmaya yönlendirdiğini, konuyla ilgili çalışmaların yıllık değerlendirmelerde göz önüne alınacağını ifade etmiştir. Bu söylenenler, il Milli Eğitim Müdürlükleri'nin olumlu yaklaşım ve uygulamalarının beklenen sonuçları nasıl hızlandırabileceği, uygulamaları ne kadar yaygınlaştırabileceği hakkında bilgi vermektedir.

Az sayıda da olsa, yukarıda sözü edilen görüşmelerden yola çıkılarak yapılabilecek yorum, sivil izlemenin politikaları etkileme, yasalar ve uygulamalar yoluyla tüme giden etki yaratma amacına ulaşabilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığı ile ilişkilerin artırılması, MEB yetkililerinin yoğun çalışma tempoları dikkate alınarak daha fazla görüşme talep edilmesi, sunumlar yaparak, bilgi notları, araştırma ve raporlar ulaştırarak bilgi ve ilgilerinin daha üst düzeye çıkarılması yönünde çaba gösterilmesi gerektiğidir.

İl bazında yapılan çalışmalarda önemli yeri olan, verdiği destekle olumlu sonuçlara ulaşılma hızını direkt etkileyen il Milli Eğitim Müdürlükleri konusunda da fazla veriye ulaşılamadığı görülmektedir. Ancak, görüşme istenen üç ilin Milli Eğitim Müdürü'nden ikisi ile çabalara rağmen görüşme yapılamaması bir yandan ümit kırıcı gözükürken, bir yandan da Milli Eğitim Bakanlığı ve dolayısıyla Milli Eğitim Müdürlükleri'ne dönük bilgi ve ilgi arttırma çabalarının gereğini bir kez daha vurgulamaktadır.

Kamu Yöneticileri ve Yerel Yönetimler

Hem kamu hem de yerel yöneticilerin konuya ilgi düzeyleri, çalışmaların beklenen sonuçlara ulaşmasını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Görüşmelerde, bu konuda en fazla etkinin özellikle İstanbul dışındaki diğer illerde valinin yaklaşımına bağlı olduğu ifade edilmiştir. Proje kapsamındaki illerde yapılan çalışmalarla ilgili gözlenen, valinin projeyi yakından izlemesi ve desteklemesi halinde faaliyetlerin etki alanının genişlemekte ve projede görev alanların motivasyonunun yükselmekte olduğudur. Valinin desteği, il kapsamında başka kişi, kurum ve kuruluşların da SİF ile ilgilenmesini dolaylı veya doğrudan sağladığından, oluşan çarpan etkisiyle hedefe daha çok yaklaşılmaktadır. Valilerin SİF faaliyetlerine desteği konusunda karşılaşılan sorun, görev süresi dolan valilerin başka illere atanmasının getirdiği, tanıtım çalışmalarının yeniden başlatılma zorunluluğudur. Burada ifade edilenler, biraz daha dar kapsamlı olmakla birlikte kaymakamlar için de geçerlidir.

Belediyelerin sivil izleme faaliyetlerine dolaylı ve dolaysız katkıları olmaktadır. İlgili belediyeler bu veya başka projelere toplantı yeri sağlanması gibi konularda yardımcı olabilmekte, kız çocuklarını okula gönderen çalışanına prim verme veya kadına şiddet uygulayanı cezalandırma gibi yaklaşımlarla dolaylı destek sağlayabilmektedir. Bu tür desteklerin verilmediği illerde çalışmalar çok daha fazla zorlanmaktadır.

Muhtarlar ve din görevlilerinin bireysel yaklaşım ve davranışları temsil ettikleri topluluğun yaklaşımını etkilemekte, dolayısıyla katkıları bu yolla sağlanmaktadır. Halk Eğitim Merkezleri gibi yerel kurumlar toplantı yeri temin etme, yapılacak faaliyetlerde katılımcıların yönlendirilmesini sağlama gibi yollarla destek olabilmektedirler.

Görüşmelerde ifade edildiğine göre, özellikle muhtarlar ve milli eğitim camiasından olmak üzere çeşitli kamu veya yerel yönetim görevlileri birçok konu için toplantılara çağırılmakta, neredeyse kendi görevlerini yapamaz duruma gelmektedirler. Benzer konularda farklı kuruluşlar tarafından yürütülen birden fazla çalışmanın varlığı özelde bu bölümde sözü edilen kurumlarda, genelde ise toplumda *yorgunluk* yaratmaktadır. *Bunu engelleyecek önlemleri geliştirmek ve uygulamak, aynı konularda çalışan sivil toplum kuruluşlarının ortak sorumluluğudur.*

- 6 -

Kazanımlar

Proje süresince edinilen kazanımlar iki ana başlık altında toplanabilir.

Birincisi; süre içindeki *somut* kazanımlardır. Bunlardan bazıları;

- Hem Proje Grubu’nu oluşturan hem de Sivil İzleme Grupları’nda ve Sivil Girişim’de temsilcisi bulunan sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışmaya ve bilgi paylaşmaya başlaması,
- İlk kez “yerinden” gelen bilgilerin Ulusal Konferanslar yoluyla daha geniş kitlelere ulaşmaya başlaması,
- Çalışma atölyeleri yoluyla kız çocuklarının eğitime erişimi ile ilgili sorunların önceliklerinin varsayılanlardan farklı olduğunun ortaya çıkması,
- Bazı il milli eğitim organizasyonlarında eğitime erişim ve okulu terk ile ilgili konularda artan farkındalık ve çalışmalar,
- İllerde yapılan savunu ve basın toplantıları, broşür ve reklam panosu gibi çalışmalarla kızların eğitime erişiminin bir kez daha medyada duyurulması,
- İzleme Grupları 2005 yılı raporunun kaleme alınması; böylelikle eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine kavramsal bir bakış özetinin yapılması ve proje illeri düzeyinde kız çocukların eğitime erişiminin ardındaki engeller ve çözüm önerilerinin derlenmesi,
- 2006 yılı Ulusal Konferansı’na damgasını vuran okulu terk çalışmasına sivil izleme gruplarının katkısı.

Ulusal İzleme Grubu adıyla çalışmalara başlayan ve Sivil Girişim’e dönüşen oluşumun ürettiği “Eğitimde Eşitlik Kızlara Öncelik!” bildirgesi ve bunun sunum ve savunular yoluyla yetkililere aktarılması sonucu elde edilen ve aşağıda ilk sonuçları özetlenen kazanımlar tüme giden etki amacına ulaşılmaya başladığının önemli göstergeleridir.

- Bazı maddelerin Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’na alınması,
- Müfredatın toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi çalışması,
- TBMM içi ve dışında konuyu gündeme getirme girişimleri,
- Konuyu tüm milletvekillerine iletme şansı,
- Talim Terbiye Kurulu uzmanlarına toplumsal cinsiyet eğitimi planlanması.

Edinilen kazanımlardan ikincisi ise, yapılan görüşmelerde ve 26-27 Nisan 2008 tarihlerinde Diyarbakır’da düzenlenen geniş katılımlı çalışma atölyesinde sıkça ifade edilen “*hepimiz öğreniyoruz*” deyimiyile özetlenebilecek farkındalıktır. Bu

ifade çok önemli bir kazanımı ifade etmektedir ve Türkiye’de ilk olan bir oluşumun sonucudur. Söz konusu toplantıda yapılan eleştiri/özeleştiri çalışmalarının ve üretilen önerilerin yanı sıra yapılan özel bir çalışmanın çıktılarının da kullanımıyla bir çalışma gerçekleştirilmiş ve “Sivil İzleme Grubu Nasıl Kurulur?” sorusuna cevap verebilecek ana noktalar belirlenmiştir. Bu çıktıların da kullanımıyla hazırlanan “Sivil İzleme Rehberi” benzer çalışmalar yapan/yapacak olan tüm kurum ve kuruluşlara önemli bir başlama noktası sağlayabilecek, bu Proje’deki SİF ile elde edilen deneyimin daha geniş kitlelerle paylaşılması yoluyla daha verimli çalışmalara ışık tutabilecektir.

Ayrıca, kazanımlar irdelenirken bazı noktaların da gözden kaçırılmaması gerekir. Her ilin Sivil İzleme Grubu’nun ulaştığı nokta birbirinden farklıdır. Bu farklılıkta elbette birçok neden etkin olmuştur ancak bunlardan iki tanesi özellikle kayda değer noktalarındadır. Bunlardan biri *çalışmalara başlama noktalarının farklılığı*; diğeri ise *tüm ilgililerin çabalarının miktarı ve kalitesidir*.

Çalışmalara başlama noktalarının farklılığı: Her ilin sosyal yapısının farklılığı ve son yıllardaki gelişmeleri farklı boyutlarda yaşamış olması gibi nedenlerle Proje’nin başladığı gündeki yaklaşım, algılama ve deneyim seviyeleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle, çalışmanın Proje sonunda gözükken çıktıların yanı sıra ildeki Sivil İzleme Grubu’nun nereden başlayıp ne seviyeye ulaştığı da dikkate alınmalıdır. Örneğin, başta tariflenen veya beklenen çıktılara ulaşamamış olmasına rağmen altyapı öyle gelişebilir ki, bir sonraki çalışmanın verimi garantilenmiş olur. Ancak buradaki en önemli tehlike, üzerine gidilmediği takdirde, ulaşılan noktada sabit kalmanın mümkün olmaması, aksine geri kaymanın kaçınılmazlığıdır. Gelişme ne kadar az olursa olsun, elde edileni kaybetme lüksüne sahip değiliz. Küçük gibi gözükken bu kazanımlar da yeni projelerle büyük sonuçlara taşınabilir.

İlgililerin çabalarının miktarı ve kalitesi: Bu Proje boyunca birçok kişinin çok yoğun emeği girdi olmuş, elde edilenlerde önemli rol oynamıştır. Kazanımları en üst seviyelere çıkarmada önemli bir etken de ne kadar çok çalışıldığıının yanı sıra ne kadar *verimli* çalışıldığıdır. Verimlilik günümüzün az kaynakla çok iş yapmayı zorunlu kılan ağır koşullarında göz ardı edilemeyecek konudur. Büyük çıktıları verimlilik açısından irdelemek onları hafife almak değil, öğrenme aracı olarak da kullanmaktır.

Özetle, küçük gibi görünen kazanımları göz ardı etmek kadar, her kazanıma verimlilik gözlüğüyle bakmayı ihmal etmek de benzer kayıplara neden olabilir.

- 7 - Sonuç

Üç buçuk yıllık çaba, yoğun çalışma, verilen zaman ve emek, Proje yazılırken hedeflenenlerin dışında bir yan çıktı da dahil, farkında olunan veya olunmayan birçok amaca ulaşılmasını sağlamıştır. Tüm bu kazanımların yanı sıra, işin başında bilinmeyen bazı konuların ve noktaların şimdi bilinmesi, edinilen deneyimin değerinin anlaşılması ve bu değerlerin gerçek bir kazanıma dönüşebilmesi için paylaşılması gerektiğinin bilincinde ve buna hazır olunması da özellikli değerlerdir.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, bir ilin Sivil İzleme Grubu'nun çalışmalarını sürdüreceği neredeyse kesin gibidir, bir diğerinin ise destek olunursa güçlenebileceği ve sürdürebileceği izlenimi vardır. Bu, küçümsenmemesi gereken bir sonuç olarak algılanmalıdır çünkü bazı görüşmecilerin ifade ettiği gibi;

*“Bu çalışmalar nesiller boyu sürebilecek bir **zihniyet değişirme** çabasıdır.”*

Ancak, bir yandan nesiller boyu sürebileceğini kabul ederken, bir yandan da nesiller boyu bekleme şansımız olmadığını görmek, dolayısıyla küçük gibi görünen kazanımları göz ardı etmeden, ama her kazanıma “Daha iyi nasıl yapardık” gözüyle bakmayı da ihmal etmeksizin istenen sonuçlara çok daha hızlı ulaşabilmek zorundayız.

Çelişkili ama gerekli, zor ama kaçınılmaz.

Yine de, bir görüşmecinin eğitimdeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması konusundaki tanımını çalışmalara ilişkin duyguları ifade etmek amacıyla kullanmak istedik;

“İğne ile kuyu kazıyoruz ama iğneyi eline almak bile çok önemliymiş ve cesaret istiyormuş.”

Görülüyor ki, bu çalışmada yer almış her birey ve/veya kuruluş bir sonraki çalışmasına çok daha güçlü girecek, çok daha verimli çalışacak, hedefine çok daha fazla yaklaşacaktır. İleride sivil izleme, savunu ve farklı kurumların birlikte çalışması gibi alt başlıklardan bazıları veya herhangi birini hayata geçirmeye niyetlenen bir oluşum, bu çalışmada öğrenilenlerin paylaşılması/aktarılması sayesinde daha bilinçli bir hazırlık yapabilecek, hedefine ulaşma olasılığı çok daha yüksek olacaktır. Önemli ve değerli olan bir “SONUÇ” da işte budur.

Bir kez daha “elinize sağlık”.

Yazım **Güher Erbil, Aygen Yenigün** Haziran 2008

Yapım **Myra**

Koordinasyon **Engin Doğan**, Kapak Tasarımı **Umut Pehlivanoğlu**, Tasarım Danışmanı **Rauf Kösemen**,
Baskı Öncesi Hazırlık **Harun Yılmaz**, Baskı Öncesi Hazırlık Koordinasyonu **Gülderen R. Erbaş, Nergis Korkmaz**

İstanbul, Haziran 2008

SABANCI ÜNİVERSİTESİ

Karaköy İletişim Merkezi
Bankalar Caddesi 2, Kat 5
Karaköy 34420 İstanbul

T +90 (212) 292 50 44
F +90 (212) 292 02 95
E erg@sabanciuniv.edu

www.erg.sabanciuniv.edu

Kadın Adayları
Destekleme ve
Eğitim Derneği